

tepav | epr

BÖLGE KALKINMA AJANSLARI

MAYIS, 2005

PINAR ÖZEN

SUNUM

Dünyada ‘kalkınma ajansı’ olarak adlandırılan yaklaşık 20.000 kuruluş vardır¹. Bu kuruluşların hukuki ve örgütsel yapıları, görev ve faaliyetleri, yetki ve sorumlulukları, diğer ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla olan ilişkileri büyük farklılıklar göstermekte ve genel geçer bir ‘kalkınma ajansı’ modeli tanımlamayı oldukça güçleştirmektedir. Bununla birlikte, kalkınmanın dinamik ve değişken yapısına uygun olarak, kalkınma ajanslarının yapıları, faaliyetleri ve finansman kaynakları da zaman içinde oldukça değişmiştir. Ancak genel olarak kalkınma ajansı kavramının 1980’lerde yaygınlaşan kamu işletmeciliği anlayışı ve küreselleşme ile artan yerel rekabetle birlikte 1990’larda yaygınlaşan yönetim anlayışının bir ürünü olduğu söylenebilir. Buna göre BKA’lar (bölgesel kalkınma ajansları), Yeni Kalkınmacılık anlayışının örgütsel biçimi olarak tanımlanabilir.

AB’nin özellikle 1990’lardan sonra, büyük miktarlarda rekabete dayalı bölgesel kalkınmaya yönelik fonları sağlamaya başlamasının ardından, BKA’ların sayıları ve etkinlikleri, AB üye ülkelerinde önemli ölçüde artmıştır. Üye ülkelerde merkezi hükümetin girişimleriyle AB bölgesel fonlarından etkin ve verimli bir biçimde yararlanmak üzere yeni bölgesel kalkınma ajansı modelleri oluşturulmuş ve kamu kaynaklarıyla finanse edilmiştir. AB’ye sonradan katılan Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Polonya, Estonya, Litvanya, Latvia da BKA’larla 1990’larda doğrudan AB’nin isteği üzerine tanışmış, hatta Doğu Avrupa ülkelerinin BKA’ları da, bizzat AB’nin görevlendirdiği uzmanlarla ve ilk aşamada AB finansmanı ile kurulmuştur.

Türkiye’de de aslında bir süredir yerel girişimlerle oluşturulan ve finansmanlarının büyük bir bölümünü uluslararası fonlar aracılığıyla sağlayan kalkınma ajansı niteliğinde çeşitli yapılar faaliyet göstermektedir. Ancak ‘kamu kaynaklarıyla finanse edilecek ve merkezden denetlenebilecek kalkınma ajansları’ kurma fikri, öncelikle AB’ye katılım sürecinde gündeme gelmiştir. Kanun tasarısının gerekçesinde, “..katılım öncesi mali yardımların en yoğun olarak kullanılmaya başlandığı bölgesel kalkınma programlarının etkin ... bir şekilde yürütülebilmesi için programları yerel düzeyde yürütecek bölgesel koordinasyon birimlerine ihtiyaç bulunmaktadır” (Gerekçe 15, s. 20) denilmektedir. Bu nedenle hem katılım öncesi bölgesel kalkınma yardımlarından, hem de katılım sonrasında AB yapısal fonlarından yararlanabilmek için Türkiye, 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde kalkınma ajanslarını kuracağını taahhüt etmiştir.

Böylece *Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun* başlığıyla, 19/1/2005 tarihinde Meclis Başkanlığına iletilen kanun tasarısı, 28/1/2005 tarihinden bu yana Plan Bütçe Komisyonu’nda incelenmektedir. Ancak tasarının yasalaşması halinde kurulması planlanan bölge kalkınma ajanslarının yapılarının, görev ve yetkilerinin, mali kaynaklarının ne olacağı; merkezi ve mahalli idareyle ilişkilerinin nasıl düzenleneceği, ve denetimlerinin hangi mekanizmalarla sağlanacağı, hararetli bir tartışma konusu oluşturmuştur.

Bu çalışma, Türkiye’de AB’ye katılım sürecinde kurulması planlanan kalkınma ajanslarını, *Avrupa’da kalkınma ajansları kavramının gelişimi* perspektifinde inceleyerek, kurulması planlanan bu ajansların kurumsal yapılarını, gelir kaynaklarını ve yerine getirecekleri işlevleri tartışmayı amaçlamıştır.

¹ Greg Clark, 2004, Trentino Konferansı

AVRUPA'DA BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

GİRİŞ

Bölgesel Kalkınma Ajansları, ilk olarak 1950 ve 1960'lı yıllarda merkezi hükümetin öncülük ettiği kalkınma programlarına bilgi temin etmek, bu planların uygulanmasını ve izlenmesini denetlemek üzere kurulmuşlardır. BKA'lar, 1980'lerde yaygınlaşan kamu işletmeciliği anlayışı ve küreselleşme ile artan yerel rekabetle birlikte, özel sektörün ve yerel aktörlerin bölgesel kalkınma sürecine aktif katılımını sağlamakla görevlendirilmişlerdir. Avusturya, Belçika, İrlanda ve Fransa BKA'lar ile ilk kez 1950'li yıllarda tanışırken, Almanya, Hollanda, İngiltere ve İtalya 1960'lardan sonra tanışmış, Yunanistan, İspanya, Finlandiya ve Danimarka ise 1980'lerde tanışmıştır.

Amerika ve İngiltere'de BKA'lar özel sektör ve kamu sektörünün bölgesel kalkınmayı işbirliği içinde gerçekleştirmeleri amacıyla 1960'lardan beri faaliyette olan yarı-özerk nitelikli oluşumlar iken, Japonya ve Fransa'da geri kalmış bölgelerin sorunlarına çözüm üreten, uzun süreli programları yürütmek üzere kurulmuş Türkiye'deki GAP benzeri idarelerdi. Bununla birlikte 1990'lı yıllarda yaygınlaşan yönetim anlayışına ve Yeni Kalkınmacılık anlayışına paralel olarak, ekonomik ve sosyal kalkınmaya büyük finansmanlar sağlayan uluslararası kuruluşlar (World Bank, UNDP, AB fonları ve kredileri, EIB, EBRD, IADB, vb) tüm dünyada pek çok yeni kalkınma ajansı kurulmasına imkan vermiş, mevcut kalkınma ajansları da zaman içinde çok önemli işlevsel ve kurumsal değişikliklere uğramışlardır. Böylece 1990'larda kurumsal kimlikleri, finansman kaynakları, görev ve sorumlulukları ve merkezi idare, yerel idare ve uluslararası ve uluslararası örgütlerle ilişkileri bakımından çok önemli farklılıklar gösteren çok sayıda kalkınma ajansı ortaya çıkmıştır.

Birbirlerinden oldukça farklı ve bu kadar çok sayıda kalkınma ajansının ortaya çıkması iki temel nedene bağlanmıştır. Bunlardan ilki,

- Halkier ve Danson'ın 1991 ve 1992 yılları arasında yaptıkları bir araştırmaya göre savunduğu, BKA'lar arasındaki farklılıkların bölgelerin sosyo-ekonomik özelliklerinden ileri gelmediği, daha çok siyasi süreçlerin farklılığından ve kuruldukları dönemin özelliğinden kaynaklanması;
- İkincisi ise Clark'ın (2004) savunduğu yerel/bölgesel kalkınmanın çok değişken ve dinamik bir süreç oluşu ve farklı ihtiyaçların farklı kurumsal yapılar meydana getirmesidir..

Halkier ve Danson'ın araştırma yaptığı 1990'larda, BKA'ların çoğunun faaliyetlerinin, yerel/bölgesel özel şirketlerin büyümesini teşvik etmek, bölgenin yabancı yatırımcılara tanıtılması ve yabancı yatırımcılara danışmanlık hizmetleri verilmesi ile sınırlı kaldığı ve yine pek çoğunun sponsor kuruluşlar ve AB fonlarıyla finansman sağladığı tespit edilmiştir.² Bundan yaklaşık 15 yıl sonra AB bölgesel politikalarına paralel olarak daha çok AB programlarını uygulamak ya da bu programların desteklediği projeler hazırlamak üzere faaliyet gösteren ve kamu kaynaklarıyla finanse edilen pek çok yeni kalkınma ajansı kurulmuştur. Örneğin İtalya'da 1990'lara kadar yaklaşık 39 kalkınma ajansı varken -AB Yapısal fonları'nın aktif olarak kullanılmaya başlanmasından sonra- bugün 224 kalkınma ajansı bulunmaktadır³. Yine İngiltere, Fransa, İspanya ve İrlanda'da da 1990'larda merkezi devletin kamu kaynaklarıyla desteklediği, AB Yapısal Fonların bölgede etkin ve verimli

² Clive Collis, Regional Development Organizations in Europe: A Review, Coventry University

³ Simonetta Armondi, Elena Milanese, Gabriele Pasqui, Le agenzie di sviluppo locale in una fase di transizione, Politecnico di Milano

biçimde kullanılmasını sağlamakla yükümlü kamu kuruluşu niteliğindeki bölgesel kalkınma ajanslarının ortaya çıktığı gözlenmiştir. Hatta AB'ye sonradan katılan Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Polonya, Estonya, Litvanya, Latvia da BKA'larla 1990'larda doğrudan AB'nin isteği üzerine tanışmış, hatta Doğu Avrupa ülkelerinin BKA'ları da, bizzat AB'nin görevlendirdiği uzmanlarla ve ilk aşamada AB finansmanı ile kurulmuştur.

Avrupa'daki kalkınma ajanslarının bu derece çoğalmasının ve kurumsal yapıları, hukuki statüleri, personel yapıları, bütçeleri, görev ve yetkileri, faaliyetleri bakımından önemli farklılıklar göstermelerinin en önemli nedeni, üye ve aday ülkelerin bölgesel kalkınma için AB Fonlarından ve Kredilerinden (AB Mali Yardımları için bakınız EK-1) faydalanabilmek için kendi hukuki, idari ve mali yapılarına ve sosyo ekonomik ihtiyaçlarına göre farklı formüller geliştirmeleridir.

Bölge Kalkınma Ajanslarının yapılarını ve işlevlerini daha iyi açıklayabilmek için aşağıda önce genel bilgi verilmiş, daha sonra da İngiltere ve İtalya örneklerinde daha ayrıntılı bilgi verilmiştir.

AVRUPA'DAKİ BKA'LARIN KURUMSAL YAPILARI

Kalkınma ajanslarının yasal statüleri hemen her ülkede farklıdır. Ancak genel olarak, mali ve personel yönetimi esnekliğini sağlayabilmek, ve hızla değişen kalkınma dinamiklerine ayak uydurabilmek için kısaca özel hukuka tabi kamu kuruluşları olarak yapılandırılmışlardır⁴.

Ülkeler	BKA yasal statüleri
Almanya	Yarı özerk kamu şirketleri
İspanya	Özel hukuka tabi kamu kuruluşları
Fransa	Karma ekonomi şirketleri
Belçika	Belediyelerarası ajanslar
Romanya, Danimarka	Vakıflar
Çek Cumhuriyeti, Estonya, Slovakya, Polonya	Kamu-özel sektör şirketleri
İsveç	Limited şirket
Hollanda, İtalya, İrlanda, Portekiz	Kamu limited şirketleri
İngiltere	Bakanlık dışı kamu kurumu (quango)/ özerk örgüt
Litvanya	Kar amacı gütmeyen kuruluşlar
Yunanistan	Belediye girişimi

Tablo 1: Avrupa'daki BKA'ların Yasal Yapısı 1999

⁴ EURADA Report, 1999

Bu ajansların bazıları yasal düzenlemeler ve kanunlarla kurulurken (örneğin Fransa, İspanya ve Belçika'nın Flaman Bölgesi gibi), bazıları birebir devlet eliyle kurulmaktadır (örneğin İrlanda, İskoçya, Adalar ve Hollanda). Ajansların bir kısmı ise mevcut yasal düzenlemeler doğrultusunda kurulmuştur (örneğin Almanya, Yunanistan ve Danimarka). Bununla birlikte kalkınma ajanslarının yasal statüleri son yıllarda merkezi devletten daha özerk olabilmeleri için daha otonom bir hale getirilmiş ya da özelleştirilmiştir.

Yine seçilme esasları, sorumlu oldukları kurumlar, denetlenme mekanizmaları, görev ve yetkileri ile sayıları değişmekle birlikte, genel olarak tüm kalkınma ajanslarında bölge temsilcilerinden oluşan bir Genel Kurul, bu Kurul'un içinden seçilen ya da üyelerinin yerel bir yönetici tarafından atandığı bir Yönetim Kurulu, bir Genel Sekreter, ve teknik, idari ve mali işlerden sorumlu bir sekreterlik bulunmaktadır. Bununla birlikte pek çok kalkınma ajansında çeşitli konularda araştırma yapmak ve yıllık değerlendirme raporları hazırlamak üzere çalışma grupları ve komiteleri de oluşturulur.

AVRUPA'DAKİ BKA'LARIN GELİR KAYNAKLARI

Avrupa'da faaliyet gösteren BKA'ların en önemli finansman kaynağı kamu gelirleri ile birlikte AB fonlarıdır. AB'nin bölgelerarası rekabet ve sürdürülebilir kalkınma politikalarını üye ve aday ülkelerde gerçekleştirmek için ulus-altı yapılarda büyük miktarda mali destek sağlaması, bu desteği de il ya da ilçe düzeyindeki yerel yönetimleri değil, sadece bu konuya odaklı bölgesel örgütler aracılığıyla sağlamak istemesi, 1990'larda bölgesel kalkınma ajanslarının sayılarının hızla artmasına neden olmuştur. Böylece 2000'lere gelindiğinde gelir kaynaklarına göre iki temel model ortaya çıkmıştır: güçlü BKA'lar ve zayıf BKA'lar

Güçlü BKA'lar süreç içinde çok çeşitli finansman kaynakları oluşturabilmiş, düzenli ve yeterli miktarda gelirleri olan ajanslardır. Bu tür ajansların bütçelerinin büyük bir bölümü yerel ve bölgesel yönetimlerin gelirleri ile genel bütçe gelirlerinden; ayrıca yönetim kurulu üyeleri ve hissedarları olan yerel bankalar, ticaret, sanayi ve meslek odaları, tarım, turizm birlikleri, ve bölgede önemli yatırımları bulunan özel sektör kuruluşları tarafından finanse edilmektedir.

Zayıflar ajanslar ise, AB fonlarının bütçelerinin çok önemli bir kısmını oluşturduğu, ve bu fonların dışında yetersiz kaynakları olan ajanslardır.

AB Yapısal Fonlarının, önümüzdeki dönemde Birlik'e yeni katılan ülkelere kaydırılmasıyla birlikte, Avrupa'daki BKA'ları da yeni bir dönem beklemektedir. Zayıf ajansların önümüzdeki dönemde yeni finansman kaynakları yaratamadıkları takdirde, en önemli finansman kaynaklarını kaybedecekleri, bu nedenle de önemli bir mali krize girerek işlevlerini kaybedecekleri beklenmektedir. Böylece 1990'larda ortaya çıkan zayıf ajanslar işlevlerini yitirirken, bölge için önem taşıyan konularda uzmanlaşmış ve bu konularda ihtiyaca cevap verebilen hizmetler sunabilen, bu nedenle de çok çeşitli ve zengin finansman kaynakları yaratabilmiş ajanslar konumlarını giderek güçlendirecektir.

BKA'ların finansman yapılarını kuvvetlendirmek için zaman içinde, kuruldukları bölgenin idari, ekonomik, politik ve hukuki şartları göz önünde bulundurularak her ülkede farklı formüller üretilmiştir. Örneğin Doğu Avrupa ülkelerinin BKA'ları 1990'lı yıllarda ilk aşamada AB finansmanı ve AB'nin görevlendirdiği uzmanlar tarafından kamu kuruluşu

niteliğinde kurulmuş, bunların bir kısmının gelir kaynakları ve yönetim kurulları zaman içinde özelleştirilmiştir.

İtalya'da ise GSMH'sı AB ortalamasının altında olan Güney bölgelerine (Hedef 1) yapısal fonların etkin ve verimli biçimde aktarılması için önce tüm sermayesi Hazine Bakanlığı'nda olan ve YK'sı Başbakan'a karşı sorumlu olan bir ulusal kalkınma ajansı kurulmuş ve çok kısa zamanda bu ajansın İtalya'nın hemen her bölgesinde şubeleri açılmıştır. Bu ajans bir taraftan İtalya'da faaliyet gösteren yaklaşık 163 şirketin hisselerini satın alarak ortağı olmuş, bir taraftan da kendi mal varlığı ve öz sermayesini kullanarak yaptığı yatırımlarla önemli gelirler sağlamıştır. Bütün bunların yanında aynı ajans, verdiği hizmetler konusunda oldukça uzmanlaşmış ve konusunda etkili bir otorite olmuştur.

İngiltere'de ise 1998'de kurulan BKA'lara, Ticaret ve Sanayi, Başbakanlık, Çevre, Gıda ve Kırsal İşler, Eğitim, Ticaret ve Yatırım, Kültür, Medya ve Spor bakanlıklarından bölge düzeyindeki örgütlenmelerinden önemli bir kaynak tahsis edilmeye başlanmıştır.

Kalkınma ajanslarının finansmanında, kamu kaynaklarının yanında AB fonları da kalkınma ajanslarına çok önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak kalkınma ajansları, her üye ülkede AB finansmanlarından kurumsal yapılarına göre farklı koşullar altında yararlanırlar. 1999 EURADA raporuna göre kalkınma ajansları fonlardan iki temel şekilde yararlanırlar:

- 1) Yapısal Fonları yürütürler,
- 2) Topluluk Girişimleri (LEADER, INTERREG, RECHER, KONVER, EUROFORM vb.) projelerini ya da bu projelerle bağlantılı mikro projeleri yönetirler.

Her üye ülkenin kendi hukuki, idari ve mali yapısına göre farklılık göstermekle birlikte, bazı BKA'ların Yapısal Fonlar tarafından finanse edilen operasyonel programları bizzat hazırladıkları ve yürüttükleri, (Belçika'daki gibi) bazılarının ise mali kontrolü başka bir kamu organında bulunan programların uygulayıcısı oldukları görülmektedir. Ancak son on yılda BKA'ların giderek ikinci şekilde, yani doğrudan Yapısal Fonlar yerine Topluluk Girişimleri projelerini yönettikleri görülmektedir. Bununla birlikte yine Topluluk Girişimleri programları altında yer alan yeni ve farklı uygulamaların denendiği ve örnek teşkil etmesi için seçilen bir takım projeler de Avrupa Komisyonu tarafından belirlenen bazı BKA'lara verilmektedir.

BKA'LARIN FAALİYETLERİ

Kalkınma ajanslarının faaliyetleri çok çeşitli ve çok yönlüdür. Bu nedenle çok genel bir çerçeve çizmek bile oldukça güçtür.

Ancak bir fikir vermesi açısından dünyadaki kalkınma ajanslarının sıklıkla yürüttükleri görevleri kısaca şöyle sıralayabiliriz:

- Bilgi bankaları oluşturarak bölgeyi izlemek,
- Yerel/bölgesel kalkınma için stratejik planlama yapmak ve uygulanmasını izlemek,
- Girişimciler ve yatırımcılar için bilgi sağlamak ve teknik destek vermek,
- Yerel girişimcinin yatırımlarını desteklemek,
- Yabancı yatırımcıların bölgeye çekilmesi için gerekli tanıtım çalışmaları yapmak,
- Finansman konusunda yatırımcılara bilgi sağlamak ve tavsiyelerde bulunmak,

- KOBİ'ler için finans kaynakları yaratmak, yerel, ulusal ya da uluslararası fonlar, kredi kuruluşları ve bankalarla işbirliği yapmak,
- Yeni buluş ve teknolojinin tanıtılmasını sağlamak,
- Eğitim,
- Altyapı, yol, enerji faaliyetlerini izlemek,
- Bölgenin ulusal ve uluslararası networklerinin geliştirilmesini sağlamak.

Daha önce 'güçlü ajanslar' olarak tabir ettiğimiz düzenli ve yeterli gelir kaynakları olan kalkınma ajanslarının, organize sanayi bölgeleri, bilim parkları, iş merkezleri, eğitim merkezleri kurduklarını, çeşitli konularda profesyonel danışmanlık hizmetleri verdiklerini ve iyi çalışan kapsamlı bilgi bankaları oluşturduklarını söyleyebiliriz.

Bununla birlikte İngiltere'deki Great Western Enterprise gibi bir takım kalkınma ajanslarının, kendi bölgesinde, halen Komisyon'da olan Kanun Tasarısı'nda 'Tek Durak Ofisleri' olarak tabir edilen sistemi kurmuştur. İngiltere'de 'one stop shop' olarak anılan bu sistem şu faaliyetleri yürütmektedir:

- Halkla ilişkiler ve iletişim,
- Bölgeye yatırım yapmak isteyen girişimcilerin ruhsat ve izin işlemlerini tek elden yürütmek,
- Ajansa fon bulma,
- Diğer bölgesel kalkınma partnerleriyle ilişki kurma,
- Yerel ve bölgesel ekonomik aktörlere yeni fırsatlar sağlaması için kalkınma ajanslarının uluslararası networklerin iletişimini kurma,

Çok büyük kalkınma ajansları hariç, bir ajansın faaliyet gösterdiği bölgedeki tüm ihtiyaçlara cevap vermesi mümkün değildir. Bu nedenle ajansların çoğu faaliyetlerini;

- özelleştirir ve hizmetlerinde uzmanlaşır,
 - ek kaynaklar sağlayabilecek olan diğer bölgesel/yerel aktörler ile ilişkilendirir,
 - özel danışmanlık şirketleriyle işbirliği halinde yürütür,
- ve bu faaliyetleri için gerekli mal ve hizmetleri özel sektörden temin eder.

Bazı kalkınma ajansları ise, özellikle yatırımcılara teknik bilgi sağlamak üzere uzmanlaşmış⁵ ve bölge hakkında hemen her sektörde çok detaylı bilgi bankaları oluşturmuşlardır. Bu tür ajanslar, üniversiteler, teknoloji ve bilim enstitüleri ve çok çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarıyla birlikte çok detaylı araştırma faaliyetleri yürütüldü.

Burada belirtilmesi gereken bir başka ilginç nokta ise PHARE ve TACIS programlarının uygulamaya konulduğu ilk dönemlerde teknik destek ihalelerine İngiltere, İrlanda ya da Belçika'daki danışmanlık hizmetleri konusunda uzmanlaşmış BKA'lar teklif veriyorlardı. Bunun üzerine PHARE ve TACIS'den yararlanan Doğu Avrupa ülkelerinde, BKA'lar, Avrupa Komisyonu tarafından kurulan ve bu programlar çerçevesinde program kapsamındaki projeleri yapmaları için finanse edilmişlerdir. Türkiye'de kurulması planlanan BKA'lar için de PHARE, TACIS ve ISPA programlarının tümünü kapsayan 2007-2013 dönemi programı IPA'yı kullanmak en önemli faaliyet gibi görünmektedir.

AVRUPA'DAKİ BKA'LARIN PERSONEL YAPILARI

BKA'ların kurumsal yapılarından bahsederken, organizasyon yapısına da kısaca değinmistik. Buna göre işlevleri, yetki ve sorumlulukları bazı farklar göstermekle birlikte temel olarak her BKA'da;

- Genel Kurul,
- Yönetim Kurulu,
- Yönetim Kurulu Başkanı ve Yardımcısı,
- Genel Sekreter,
- Genel Sekreterlik Personeli,
- Hesap ve Bütçeleme Uzmanı veya Uzmanları bulunur.

Genel Kurul, Yönetim Kurulu ve Yönetim Kurulu Başkan ve Başkan Yardımcısı BKA'nın karar alıcıları ve politikalarını belirlerken, Genel Sekreterliğin bu politikaları yürütmekle görevli teknik bir ekip olduğu söylenebilir. Bu nedenle Genel Kurul ve Yönetim Kurulu üyeleri BKA'ların kurumsal kimliğine ve hukuki statüsüne göre belirlenirken, teknik personel ise yürütülen faaliyetlerin içeriğine göre atanır.

BKA'ların personel rejimleri genellikle *ad hoc*'tur, yani her bir BKA'nın personeli verdiği hizmetlere göre istihdam edilmektedir. Ajans bünyesinde yürütülen projelere ve ihtiyaçlara göre yabancı teknik personel ve danışmanlara yer verilebilmektedir. Proje sona erdiğinde de bu personelin sözleşmesi sona ermektedir.

Bazı BKA'ların personellerinin mali haklar ve ücretler bakımından kendi kuruluş kanunlarına, sosyal güvenceler bakımından da kamu görevlilerinin bağlı olduğu kanunlara tabi oldukları söylenebilir⁶. Ajans personelinin performansı genellikle sıkıca denetlenmekte, performansları yeterli olmayan personelin sözleşmeleri fesh edilebilmektedir. Yine bazı BKA'ların personelleri ise tamamen özel şirket hukukuna tabidir.

⁶ Aytül Güneşer Demirci, "Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları", BKA'lar Nedir Ne Değildir?, Paragraf Yayınevi, 2005

ÜLKE ÖRNEKLERİ

İNGİLTERE

İngiliz siyasal ve yönetsel yapısı, Whitehall sistemi olarak anılan parlamento egemenliğinin esas olduğu merkezi yapıda bir bürokratik örgütlenmedir. Bu sistem içinde İngiltere’de yerleşme uygulamaları 20. yy boyunca çeşitli biçimlerde görülmüş, genellikle de yetki genişliği esasına göre gerçekleştirilmiştir⁷.

İngiltere’de 1965’lerden beri İskoçya, Galler, Adalar ve Kuzey İrlanda bölgelerinde kalkınma amaçlı bölgesel planlama amacıyla oluşturulan çeşitli bölgesel örgütlenmeler, 1980’lerin sonlarına doğru Avrupa Birliği politikaları etkisiyle bölgesel politika belirleme ve sunmanın aracı haline gelmiştir.

İngiltere’de 1991’de, AB’nin İstatistikî Bölge Birimleri (İBB) kapsamında 8 adet standart istatistikî bölge (Düzyey-1) belirlenmiştir. Bu standart istatistikî bölgelerin hiç bir idari işlevi yoktu. 1991’de bu birimlerle birlikte zaten 1988’den beri Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonundan (ERDF) yararlanan İngiltere, bölgesel stratejik plan, bölgesel kalkınma projesi gibi çeşitli kavramlarla tanışmaya başladı.

1986’da Single European Act ve 1988’de AB Yapısal Fonlarına yönelik uygulamalar sonrasında AB’nin bölgesel kalkınma politikaları diğer AB ülkelerinde olduğu gibi İngiltere’de de etkisini göstermiştir⁸.

1994’te bu 8 istatistikî bölgede Sanayi ve Ticaret, Çevre, Ulaştırma, Eğitim ve Çalışma Bakanlıklarının bölge düzeyinde faaliyet gösteren tüm birimleri Bölge İdaresi (GOR) adı verilen bir birim altında toplanmış, ve bu idarenin başına da merkezden atanan bir bölge müdürü yerleştirilmiştir. Bu bölge idareleriyle birlikte çeşitli bakanlıkların bölge düzeyindeki tüm hizmetleri örgütlenmiş ve AB fonlarının yönetimi bu birimlere devredilmiştir.

1998’e gelinceye kadar İngiltere’de faaliyet gösteren çeşitli kalkınma ajansları vardı. Bunlar hükümetten bağımsız olarak ancak Bölge İdareleri ile yakın ilişki içinde çalışmaktaydılar. 1998’de çıkarılan bir yasa ile İngiltere’de faaliyet alanları Bölge İdarelerinin faaliyet alanlarıyla örtüşen 8 BKA ve Bölge Kalkınma Kurulu adı altında gönüllü üyelerden oluşan 8 kurul oluşturulmuştur. Böylelikle kurulan BKA’lara, Ticaret ve Sanayi, Başbakanlık, Çevre, Gıda ve Kırsal İşler, Eğitim, Ticaret ve Yatırım, Kültür, Medya ve Spor bakanlıklarından önemli bir kaynak tahsis edilmeye başlanmıştır. Kurulan BKA’ların her birinin yönetim kurulu sayısı, personel sayısı, faaliyet alanları ve bütçeleri kendi bölgelerinin özellikleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Londra’da ise 1999 yılında çıkarılan ayrı bir yasa ile Yönetim Kurulu üyelerini Londra Büyükşehir Belediye Başkanı’nın atadığı bir bölgesel kalkınma ajansı kurulmuştur.

İngiltere’deki BKA’ların organizasyon ve personel yapıları ile faaliyetleri, kuruldukları bölgelerin özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin 8 ila 15 kişi arasında değişen YK üyeleri bulunmakta, bu üyeler bölgedeki etkinliklerine göre 3 ila 6 özel sektör temsilcisi,

⁷ Koray Karasu, 2004, “Kamu Yönetimi: Ülke İncelemeleri, İngiltere”

⁸ Koray Karasu, 2005, İngiltere’de Bölgesel Kalkınma Ajansları

2 ila 3 yerel konsey temsilcisi, birlikler, STK'lar ve diğer gruplardan seçilen temsilcilerden oluşmaktadır⁹.

Bununla birlikte Çerçeve Politika'da BKA'ların beş amacı şu şekilde tanımlanmıştır:

1. Bölgesel ekonomik kalkınma ve yeniden yapılanmayı desteklemek,
2. İş alanında yatırımı, verimliliği ve rekabet gücünü arttırmak,
3. İş imkanlarını arttırmak,
4. Bölgelerinin potansiyelini geliştirmek,
5. Sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek (DETR, 1997).

BKA'ların bu amaçları gerçekleştirmek için üstlendikleri en önemli görevlerden biri, bölgedeki farklı aktörlerin katılımını ve kamu-özel sektör işbirliğini sağlayarak bölgenin kalkınma stratejilerini planlamaktır. Bu çerçevede BKA'lar şu faaliyetleri yürütürler:

- Bölgesel işbirliği çerçevesinde oluşturulacak bölgesel ekonomik stratejilerin geliştirilmesinde ve uygulanmasında liderlik yapmak,
- Merkezi hükümetten gelen fonları sosyal, fiziksel ve ekonomik canlandırma amacıyla yönetmek,
- Kırsal alanların ekonomik kalkınmasını ve yeniden yapılandırılmasını sağlamak,
- AB programlarını yürütmek ve fonların dağıtılmasında öncü bir rol oynamak,
- Yatırım projelerinin koordinasyonunu sağlamak,
- Bölgedeki girişimcilere danışmanlık hizmeti vermek,
- İş bağlantılarının oluşumuna ve networklerin işleyişine bölgesel bir bakış açısı kazandırmak,
- Yatırımları, kamu-özel sektör ortak projeleriyle desteklemek,
- Bölgenin tanıtımını yapmak,
- Üniversiteler ve diğer araştırma kuruluşlarıyla işbirliği yaparak teknoloji transferleri gerçekleştirmek,
- Kalifiye işgücünü arttırmak ve eğitim alanında yapılacak yatırımları ve projeleri desteklemektir.

Bununla beraber BKA'ların ulaşım, arazi kullanımı, çevre, yüksek öğretim, suç öneme, kamu sağlığı, konut, turizm, kültür ve spor altyapılarıyla ilgili program ve politika üretmek yetkileri vardır.

2002 'den beri BKA'lara Tek Program (Single Programme) altında kaynak sağlanmaktadır. Böylece altı ayrı bakanlıktan aktarılan fonlar tek bir havuzda toplanmıştır. Bu havuzdaki kaynak bölgenin önceliklerine göre dağıtılmaktadır BKA'ların bütçesine merkezi hükümetten aktarılan bu kaynaklar, 1999-2000 döneminden, 2004-2005 dönemine kadar %100 artmıştır¹⁰. 2005-2006 bütçesinde Tek Program altında merkezi hükümet tarafından BKA'lara aktarılan fon toplam 2 milyar 157 milyon sterlin iken, 2006-2007 bütçesinde 2 milyar 256 milyon, 2007-2008 bütçesinde ise 2 milyar 309 milyon'dur.

2000'li yılların başında, BKA'ların hem finansal hem de diğer kaynakları üzerinde merkezi hükümetin çok sıkı kontrolünün bulunması, BKA'ların bağımsız hareket edebilmeleri konusunda önemli tartışmalara neden olmuştur. Merkezi hükümet, bölgesel kalkınma

⁹ Mawson J., 2000, "Whitehall, Devolution and the English Regions, Regional Development agencies and Business Change"

¹⁰ G. Steinberg, English Regions

stratejilerinin uygulanmasına zaman zaman kısıtlar koyabilmekte, bakanlıklar ise bazı bölgesel sorumluluklarını BKA'lara aktarmakta direnmektedirler. Bu nedenle BKA'ların politikalarının, diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyonunda da zaman zaman sorunlar yaşanmıştır. Bunun dışında BKA'ların en önemli görevlerinden olduğu söylenen AB fonlarının yönetimi gibi konularda da Bakanlıklar ve BKA'lar arasında belirsizlik oluşmuştur (Mawson, 2000). Ancak 2003 yılında yapılan yeni düzenlemelerle Bakanlıklar ve BKA'lar arasındaki işbirliği daha açık olarak tanımlanmıştır.

1. Güney Batı İngiltere Kalkınma Ajansı (South West of England Development Agency)

Güney Batı İngiltere Kalkınma Ajansı, 1999 yılında kurulmuştur. Ajansın en önemli amacı bölgenin ekonomik kalkınması olarak belirlenmiştir. Güney Batı İngiltere Kalkınma Ajansı Yönetim Kurulu üyeleri, Bölgesel Politikalardan sorumlu Devlet Bakanı tarafından, özel sektörde deneyim sahibi olan ve bölgeyi iyi tanıyan kişiler arasından 3 yıl için atanır ve yönetim kurulu üyelerine projelerin yürütülmesinden sorumlu teknik bir ekip destek verir¹¹. Yönetim Kurulu üyeleri İngiltere Parlamentosu'na karşı sorumludur.

Güney Batı İngiltere Kalkınma Ajansı, oluşturulan bölgesel kalkınma stratejisi doğrultusunda çeşitli projeler ve faaliyetler yapmaktadır. Örneğin 2003-2006 faaliyet programında yer alan 10 proje şu şekilde sıralanmıştır:

- Girişimcilerin desteklenmesi,
- Becerilerin geliştirilmesi ve eğitim,
- Bilim farkları ve teknoloji projelerini destekleme,
- Katılım,
- Kentsel ve Kırsal Yeniden Canlanma Projeleri,
- Bölgesel Altyapı Projeleri,
- Yatırımın Teşviki

Güney Batı İngiltere Kalkınma Ajansı, Güney Batı İngiltere Devlet Ofisinden 2005-2006 dönemi için toplam 153 milyon sterlin kaynak alırken, 2000-2006 dönemi için AB'den yaklaşık 688 milyon Euro kaynak sağlamıştır. Güney Batı İngiltere bölgesi AB Yapısal Fonları'nın Hedef-1, Hedef-2 ve Hedef-3 bölgelerinin her üçüne birden dahil olmakta ve AB fonları araştırma ve teknoloji projeleri; enerji, ulaşım ve çevre projeleri; istihdam, eğitim ve kültür projeleri ile kırsal kalkınma ve balıkçılık projelerine aktarılmaktadır.

Güney Batı İngiltere Kalkınma Ajansı, AB fonlarını ve kredilerini daha yakından takip edebilmek ve AB ile ilişkilerini sıkı tutmak için Brüksel'de bir ofis açmış, aynı zamanda da bölgedeki yarımcıların AB'deki diğer iş çevreleriyle işbirliğini kuvvetlendirmek için South West European and International Vision Group isimli bir platform oluşturmuştur.

¹¹ <http://www.southwestrda.org.uk/about/board/index.shtm>

2. Londra Kalkınma Ajansı (London Development Agency)

Londra Kalkınma Ajansı 1999 yılında kabul edilen bir kanun gereğince 2000 yılında Londra'nın tamamından sorumlu büyükşehir belediyesinin, (Greater London Authority /GLA) bir organı olarak kurulmuştur. Londra Kalkınma Ajansı, Londra Büyükşehir Belediyesi'nin görev alanı içine giren ulaşım, kentsel hizmetler, planlama, kültür, eğitim, sağlık ve çevre politikaları çerçevesinde ekonomik ve sosyal kalkınmadan sorumludur¹².

Londra Kalkınma Ajansı, İngiltere'deki diğer BKA'lardan farklı olarak İngiliz Parlamentosu'na karşı değil, Londra Belediye Başkanı'na karşı sorumludur. Londra Kalkınma Ajansı'nın görev ve yetkileri ile hukuki statüsü 1998 yılında kabul edilmiş olan Bölgesel Kalkınma Ajansları Otoritesi Yasasına dayanmaktadır.

Londra Kalkınma Ajansı'nın en temel görevi, Londra için Ekonomik Kalkınma stratejisi geliştirmek ve bu stratejinin gösterdiği öncelikler doğrultusunda, mevcut yatırımların desteklenmesi, yeni işlerin kurulması ve istihdam sağlanması için yılda yaklaşık 300 milyon sterlin yatırım yapmaktır.¹³ Londra'nın Ekonomik Kalkınma Stratejisi, ilçe yönetimleri, iş çevreleri, çeşitli birlikler, STK'lar ve eğitim kurumlarıyla birlikte hazırlanmıştır. 2005 ekonomik kalkınma stratejisine göre belirlenen yatırım öncelikleri şunlardır;

- Londra'nın ekonomik ve sosyal olarak canlandırılması; fiziksel dokunun korunması, toplu konut alanları, ve sosyal ve kültürel aktiviteler,
- Nitelikli işgücü yaratmak için beceri geliştirme ve eğitim faaliyetleri,
- Özel sektörün rekabet gücünün artırılması ve girişimlerin desteklenmesi,
- Londra'nın pazarlanması ve tanıtılması faaliyetleridir.

Bununla birlikte Ajans, ulaşım, eğitim ve sağlık konularında da çeşitli projeler yürütür. Bununla birlikte Londra Kalkınma Ajansı, yaptığı bu yatırımların büyük bir kısmını tıpkı AB sisteminde olduğu gibi rekabetçi bir seçme yönetimiyle bölgesel ve stratejik önceliklere göre belirlediği yatırım alanlarında ihale yönetimiyle gerçekleştirmektedir.

Londra Kalkınma Ajansı'na merkezi hükümetten 2005-2006 döneminde toplam 373 milyon sterlin aktarılırken, AB'den 2000-2006 dönemi için toplam 260 milyon euro aktarılmıştır. Londra Kalkınma Ajansı, diğer BKA'lardan farklı olarak kozmopolit bir metropoliten olan Londra kentine yönelik projeler gerçekleştirir, bu nedenle de kırsal kalkınma ve büyük sanayinin desteklenmesine dair projeleri yoktur. (Ajansın ekonomik kalkınma stratejileri ve proje ayrıntıları için bakınız <http://www.lda.gov.uk>).

¹² GLA, 2002, www.london.gov.uk

¹³ <http://www.lda.gov.uk/server/show/nav.001002>

İTALYA

İtalya, tarihsel olarak yerel kimliğin oldukça öne çıktığı ve yerel idarelerinin oldukça güçlü olduğu bir ülkedir. Ancak İtalya’da sanayi ve yatırım politikaları 1900’lerin başından beri devlet eliyle yürütülmüş, özellikle 1950’li ve 60’lı yıllardaki kalkınma hamlesi büyük kamu yatırımlarıyla gerçekleştirilmiştir.

İtalya bölgelerinde 1977 yılında çıkarılan bir kanunla seçimle işbaşına gelen bir bölge idaresi oluşturulmuştur. Bu bölge idarelerine bölgesel planlamaların yapılması, eğitim, sağlık gibi bazı hizmetlerin yerel olarak sunulması amacıyla bölgesel yasama iktidarı (norm koyma yetkisi) tanınmış ve bu yetkileri Anayasa tarafından güvence altına alınmıştır. Ancak bu özerk bölgelerin işlemleri hem hukukilik hem de yerindelik bakımından ulusal devletin denetimine tabidir¹⁴.

İtalya’da daha önce sözünü ettiğimiz gibi tek bir kalkınma ajansı modelinden söz etmek mümkün değildir. İtalya’da 1970 yılında çıkarılan bir yasayla, ortakları bölgesel yönetim, belediyeler, sanayi ve ticaret odaları ve üniversiteler olan bölge kalkınma ajansları oluşturulmasına imkan tanındı¹⁵. Bununla birlikte, 1990’larda AB Yapısal Fonlarından etkin ve verimli bir biçimde yararlanmak için yeni bir yapılanma içine girilmiş ve ulusal kalkınma ajansı oluşturulmuştur.

Aşağıda İtalya’da farklı dönemlerde kurulmuş iki kalkınma ajansı örneği verilmiştir.

1. Sviluppo Italia Ulusal Kalkınma Ajansı (Sviluppo Italia Agenzia Nazionale dello Sviluppo)

Sviluppo Italia, İtalya’ya yatırımın çekilmesi ve girişimcilerin desteklenmesi için kurulmuş bir ulusal kalkınma ajansıdır. Ajans, sermayesinin tamamı Hazine’ye ait olan ve Başbakan’a karşı sorumlu olan bir kamu şirkettir. İtalya’da devlet eliyle bir kalkınma ajansı kurulmasının temel nedeni, özellikle İtalya’nın geri kalmış güney bölgelerinin ekonomik ve sosyal kalkınması için 1990’lı yılların başından itibaren aktarılmaya başlayan AB Fonlarıdır. Sviluppo Italia, İtalya’nın güney bölgelerinin rekabet gücünü arttırmak, bu bölgelerde girişimcilik kültürünü yerleştirmek ve bölgelerin potansiyellerini ortaya çıkarabilmek için gerekli olan fiziki, ekonomik ve idari altyapıyı oluşturmak, aynı zamanda ‘proje üretme becerisini’ geliştirmek üzere kurulmuştur. Böylece bu bölgelerde AB Fonlarını sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma programı çerçevesinde yönetebilecek bir kapasite oluşturulması amaçlanmıştır.

Böylelikle Sviluppo Italia merkezi devlet eliyle ulusal bir ajans olarak kurulmuş, daha sonra ülkenin 16 bölgesinde ihtiyaçlara göre farklı işlevler yüklenen şubeler açmıştır. Sviluppo Italia’nın son derece özgün bir hukuki yapısı vardır. Sviluppo İtalya, bir taraftan İtalya’nın çeşitli bölgelerinde faaliyet gösteren şirketlerin sermayelerine ortak, öte yandan da kamu yararına çalışan ve kar amacı gütmeyen kendi şirket gruplarını koordine eder. Buna göre Sviluppo Italia’yı, yatırım ve istihdamın artırılması için ulusal şirketleri destekleyen bir şirket ortağı ve kamu yaptırımlarına sahip bir holding yöneticisi olarak tanımlayabiliriz. Sviluppo

¹⁴ Grewe ve Ruiz Fabri, op.cilt, s.321-343; Favoreu et al., op.cit., s. 443-458

¹⁵ Bellini ve Pasquini, 1998

Italia'nın şubeleri de tüzel kişiliğe haiz ve sermayesinin büyük bir bölümü bölge idaresine ait olan kamu şirketleridir.

A) Kamu Şirketleri Koordinatörü Sviluppo Italia

Sviluppo Italia'nın belirli sektörlerde uzmanlaşmış kamu şirketleri vardır. Sviluppo Italia'nın kurduğu bu kamu şirketleri, Sviluppo Italia Turismo (Turizmi Geliştirme), Sviluppo Italia Aree Produttive (Üretim Alanlarının Geliştirilmesi), Italia Navigando'dur (Liman Bölgelerinin Geliştirilmesi). Bu şirketlerin sermayelerinin %80'ine sahipken, sermayelerin geri kalan %20'lik bölümleri ise seçimle işbaşına gelen ve tüzel kişiliğe haiz bölge idarelerine aittir. Şirketler, faaliyette oldukları bölgelerde turizmin geliştirilmesi, liman bölgelerinin iyileştirilmesi ve eski sanayi bölgelerinin yeniden değerlendirilmesi gibi misyonlara sahiptirler.

B) Ulusal Şirketler Ortağı Sviluppo Italia

Sviluppo Italia'nın ayrıca İtalya'da faaliyet gösteren şirketlerde hisseleri bulunmaktadır. Ajans, faaliyetlerini AB Yapısal fonları Hedef 1 ve Hedef 2 alanlarında faaliyet gösteren ve kriz yaşayan sektörlerde çalışan küçük, orta ve büyük ölçekli şirketlerin hisselerinin %30'una geçici bir süre için ortak olur. Ayrıca teknoloji ve araştırma firmalarının risk sermayelerine %50 ortak olur. Bu ortaklıklar için Sviluppo Italia bu şirketlerin bölgenin ekonomik kalkınmasına katkısını ve ortak olduğu süre içinde yapılacak projelerin sürdürülebilirliğine bakmaktadır. Bununla birlikte bu projelerin karlılığı da göz önünde bulundurulmaktadır. Kurduğu bu ortaklıklarla Ajans, geri kalmış yörelerdeki ve kriz yaşayan sektörlerdeki yatırımları destekleyerek ekonomiye müdahale etmektedir.

2004 yılı itibariyle Sviluppo Italia'nın hissedarı olduğu 170 şirket vardır ve toplam cirosu 2,670 milyon Euro'dur¹⁶. Bu şirketler bugün toplam 74.400 kişiye iş vermektedir. Böylece Sviluppo Italia, kamu gelirlerinin yerel yönetim, merkezi yönetim ve özel sektör işbirliği ile tüm ülkeye yatırımın ve üretimin artırılması için dağıtıldığı bir sistemdir. Sviluppo Italia hem kamu hem de özel sektör ortaklıkları kurarak yatırımın ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde, farklı sektörlerle dağıtımını sağlamaktadır.

Sviluppo Italia üç temel alanda faaliyetlerini sürdürmektedir:

- Ülke içindeki yatırım ortamını iyileştirmek,
- Yeni Girişimcileri desteklemek,
- Yerel Yöneticilerin ekonomik kalkınma konusunda idari kapasitelerini güçlendirmek

İş geliştirmek ve mevcut girişimleri desteklemek için Sviluppo Italia, öncelikle sermayesi ve hissedarı olduğu şirketlerle kriz yaşayan sektörlerle müdahale eder, iyi projeleri destekleyerek örnek teşkil etmelerine önyak olur, çeşitli kredi imkanları geliştirir. Bu kredi imkanlarına örnek vermek gerekirse, Sviluppo Italia yeni kurulan şirketler için gerekli kredileri sağlamaları için yine Hedef-1 bölgeleri ve KOBİ'lerin yoğun olduğu Liguria, Toscana ve Umbria bölgelerindeki bankalara 500,000 Euro'ya kadar garanti vermektedir.

Mevcut işler dışında, genç girişimcileri de gerek teknik ve danışmanlık konularında gerekse finansman yönünden destekleyen çeşitli projeler uygulamaktadır.

¹⁶ www.sviluppoitalia.it

Bununla birlikte Sviluppo Italia, 2002 yılında çıkarılan bir kanunla il ve bölge idarelerinin AB kaynaklı fonları ve kredileri bölgesel ve yerel kalkınma amaçlı projelerde kullanmaları için gerekli idari kapasiteyi güçlendirmekle görevlendirilmiştir. Bu projelerin genel faaliyet alanları kısaca,

- Yerel ve Bölge İdarelerinin kamu sözleşme ve ihale kapasitelerini güçlendirme,
- Fizibilite çalışmalarını ve bu çalışmaları projelendirme süreçlerinde teknik ve danışmanlık hizmet sağlama,
- Bölgenin tanıtımını ve yabancı yatırımcının bölgeye çekilmesini sağlamaktır.

Seçimle işbaşına gelen kamu idarelerini destekleyen bu görevi yerine getirmek için 2003 yılında Sviluppo Italia tarafından 18 ay sürecek bir program hazırlanmış ve Maliye Bakanlığı, Kalkınma ve Uyum Politikaları Departmanına sunulmuştur. Bu program 15 milyon euro bütçesiyle 2003 sonunda faaliyete geçirilmiştir.

2. Emilia Romagna Bölgesel Kalkınma Ajansı (Ente Regionale per la Valorizzazione Economica del Territorio /ERVET)

İtalya'da kamu otoritesiyle kurulan ulusal ajanstan çok daha uzun zaman önce, yerel insiyatifle kurulmuş ve faaliyetlerini sürdüren başka kalkınma ajansları da vardır. Bunlardan ERVET, İtalya'nın ve Avrupa'nın en gelişmiş bölgelerinden biri olan Emilia Romagna'da 1974'ten bu yana faaliyette olan bir bölge kalkınma ajansıdır¹⁷. ERVET, anonim şirket olarak oldukça ihtisaslaşmış KOBİ'lere ve zanaat firmalarına dayalı bölge ekonomisini geliştirmek üzere kurulmuştur. Ajans hisselerinin %80'i bölgesel hükümete, %19'u yerel bankalara ve %1'de odalar, zanaatkar birlikleri ve belediyelere aittir.

ERVET'in bütçesinin %58'i bölgesel hükümet tarafından karşılanırken, %19'u AB programları ve fonlarından, geri kalan kısmı ise odalar, girişimci birlikleri ve kredi bankaları tarafından finanse edilmektedir. Kurulduğu dönemden günümüze kadar önemli yapısal değişimler geçiren ERVET, şu anda on hizmet merkezi ve bir koordinatörden oluşan bir oluşumdur. Bu on hizmet merkezi sırasıyla teknolojik kalkınma merkezi, seramik sanayisini güçlendirme merkezi, ayakkabı sektörünü güçlendirme merkezi, kalite kontrol merkezi, tarım araçlarına yönelik makinalar merkezi, giyim ve tekstil KOBİ'lerine destek merkezi, otomasyon sektörünü kalkındırma merkezi, inşaat sektörü merkezi, tarım ve gıda sektörü merkezi ve son olarak da diğer yerel ajansların çalışmalarını izleme merkezidir.

ERVET, kendi alanlarında uzmanlaşmış bu hizmet merkezleriyle sanayi, tarım, ticaret, turizm, ulaşım ve sosyal uyum projeleri yürütmektedir. ERVET'in koordinasyon birimi şu görevleri üstlenmektedir:

- Teknoloji transferlerini ve bilgi aktarımını sağlamak, bölgedeki sektörleri yeniliklerden haberdar etmek,
- Hem bölgesel hem de dış finansal kaynakları kullanarak bölgesel kalkınma stratejisi geliştirmek,
- İtalya'daki ve Avrupa'daki diğer ajanslarla kurumsal networkler geliştirmek,

¹⁷ Bellini ve Pasquini, 1998

- Bölgenin potansiyelinin tanıtımını yapmak ve mevcut projeler için kaynak bulmak,
- AB programlarının tanıtımını yapmak ve bu programlardan yararlanmak isteyenlere teknik ve danışmanlık hizmetleri vermek,
- Kentsel alanların kullanımı, ulaşım, hizmetlere erişim ve sağlık alanlarında yeniliklerin araştırılmak ve bunları bölgeye taşımaktır¹⁸.

ERVET, yapısı nedeniyle önemli sorunlar yaşamaktadır. Öncelikle yerel ve bölgesel idareler, ticaret ve sanayi odaları, üniversiteler, girişimci birlikleri ve bölgede faaliyet gösteren diğer kamu kurum ve kuruluşları arasındaki koordinasyonun sağlanmasında güçlük çekilmektedir. Özellikle önemli yatırımların söz konusu olduğu projelerde yerel/bölgesel idareler daha etkin ve baskın bir rol oynamakta, yatırımın sektörler arasındaki dağılımı sorunlara neden olmaktadır. ERVET'in kamu yaptırımından yoksun oluşu projelerini gerçekleştirme konusunda önemli sıkıntılar yaratmaktadır.

¹⁸ ERVET, 2002, <http://www.ervet.it>

TÜRKİYE'DE KALKINMA ANLAYIŞI ÜZERİNE

GİRİŞ

Son otuz yıldaki bölgesel kalkınmaya düşünülecek olursa, ekonominin küresel yapılanması sürecinde devletler imtiyazlı konumlarını kaybederlerken, girişimcilik kalkınmanın motor gücü haline geldi. Girişimciliğin kazandığı bu yeni gücü iyi kullanabilen bölgelerin rekabet gücü artarken, bu gücü kullanamayan bölgelerde değişen birşey olmadı¹⁹. Böylece bölgelerarası gelişmişlik farkları giderek arttı.

Bölgesel kalkınma her zaman ulusal kalkınma çabalarının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Türkiye’de bölgesel kalkınmanın, merkezden üretilen politikaların bölgelerde yine merkezi bürokrasi eliyle uygulanması geleneği, devletin kalkınmayı başlatacak tek güç olarak görüldüğü bir toplum anlayışına yol açmıştır. Bu anlayış bugün bölgelerin, kendilerine özgü gelişme potansiyellerini gerçekleştirilmelerinde önemli bir engel teşkil etmektedir.

Türkiye, girdiği AB’ye katılım sürecinde, artık bu yukarıdan aşağıya müdahale etme, yerel yönetimlerin, yerel ilgi odaklarının fikrini almadan, masa başında kalkınma politikaları üretme alışkanlığını terk etmek; bu kez aşağıdan yukarıya bildirilen talepler doğrultusunda, katılımcı yöntemlerle belirlenen yöreye özgü politikalar geliştirmek ve bu politikaları uygulayacak yeni idari yapılar bulmak ihtiyacını hissetmektedir.

Örneğin GAP Bölge Kalkınma İdaresi gibi merkezden yönetilen bir kurumun, şu andaki yapısıyla AB tarafından istenen seviyede otonom bir bölgesel kalkınma ajansı olmadığı bir süredir tartışılmaktadır. AB süreci içinde daha da büyük aciliyet kazanan bölgesel kalkınmanın nasıl kurumsallaşacağı sorunu tartışılırken, konunun üzerinde önemle durulması gereken bir başka boyutu daha vardır: Acaba Türkiye’nin az gelişmiş yörelerinde, girişimcilik ve katılımcılık esasına dayanan AB bölgesel kalkınma politikalarını finanse eden fonlardan yararlanabilecek gerekli proje kabiliyeti var mıdır? Az gelişmiş bu bölgelerde kalkınmayı sahiplenecek ve bunun için kararlı bağlılıklar gösterecek aktörler olacak mıdır? Bu kararlı bağlılıkları kurmak için ne tür müdahalelerde bulunmak gerekiyor? ²⁰ Çünkü böyle bir potansiyel yaratmadan kurulacak bölge kalkınma ajansları, toplumun geniş kesimlerinden kopuk bölgesel düzeyde yeni bir bürokratik kurum olacaktır.

19.01.2005 tarihinde Meclis Genel Kurulu’na sevk edilen “*Kalkınma ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı*” ‘nın genel gerekçesinde, şimdiye kadar yapılan kalkınma planlarının bölgelerarası gelişmişlik düzeyi farklarının azaltılmasında etkisiz kaldığı, kapsamlı bir uygulama şansı bulamadığı ve hedeflenen gelişme düzeyini yakalayamadığı ve sağlanan olumlu gelişmelere rağmen Türkiye’de bölgeler arası gelişmişlik farkının çok yüksek olduğu açıklanmıştır.

Kanunun Gerekçesinde küresel rekabet sürecinde yerel girişimcilik, yerel kaynakların harekete geçirilmesi, yerel potansiyellere bağlı olarak sektörel uzmanlaşma sağlanması ve rekabet gücünün artırılması yönünde çalışmalar yapacak olan Kalkınma Ajansları, hızla değişen koşullara ayak uydurabilmek için çabuk karar alıp uygulayabilen, esnek ve dinamik bir yapıya sahip olmalıdır, denilmektedir. Bu nedenle de planların sürdürülebilir olması için kurumsal yapının katılımcı olması ve yerel aktörlerin çabalarını ve potansiyellerini

¹⁹ Işık, O., Pınarcıoğlu, M.

²⁰ Işık, O. Pınarcıoğlu, M.

içermelidir, denilmektedir. Ancak Gereğede aynı zamanda “Ajansın girişimci ve KOBİ desteği sağlama, devlet yardımlarını uygulama, kırsal kalkınma faaliyetlerini destekleme, altyapı ve çevre projelerini gerçekleştirme gibi alanlarda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların yerine geçmemesi ve doğrudan uygulama yapmaması esas olacaktır.”, denilmektedir.

Şimdi Kanunla kurulması planlanan bu kalkınma ajanslarının Türkiye’deki mevcut sisteme nasıl adapte edileceğini tartışırken önemli bir noktanın daha hatırlanması gerekmektedir: Türkiye’de farklı dönemlerde, farklı aktörlerce kurulmuş ve farklı kurumsal kimliklere sahip kalkınma ajansı benzeri kuruluşlar vardır. Kanun tasarısının tartışmasına girmeden önce bu yapılardan da kısaca bahsetmek, hem önümüzdeki süreçte önemli bir örnek teşkil etmeleri, hem de bu ajansları önümüzdeki dönemde nelerin beklediğini öngörmek bakımından önemlidir.

TÜRKİYE’DEKİ KALKINMA AJANSI ÖRNEKLERİ

EGE EKONOMİSİNİ GELİŞTİRME VAKFI (EGEV)

EGEV, 1992 yılında dönemin İzmir Valisi öncülüğünde belediye, oda, üniversite ve sivil toplum kuruluşlarının girişimiyle Ege Bölgesi’ni yabancı yatırımcılara tanıtmak amacıyla kurulmuştur. 1998 yılında ise İzmir, Afyon, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Kütahya, Çanakkale, Balıkesir, Uşak valilikleri, belediyeleri, üniversiteleri, odaları, çeşitli STK’lar ve özel şirketlerin katılımıyla tüm Ege’yi kapsar duruma gelmiştir. EGEV, DPT ile imzalanan bir protokolle, bölge kalkınma planıyla ilgili olarak DPT’den her türlü teknik ve bilgi desteğini sağlamıştır.

EGEV Yunanistan-Türkiye sınır Ötesi İşbirliği Programı’nın bölgesel teknik sekreteryaya görevini yürütmektedir.

MERSİN KALKINMA AJANSI

Mersin Kalkınma Vakfı, Mersin Ticaret Odası bünyesinde kurulmuş ve 2002 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Mersin Kalkınma Ajansı, kuruluş aşamalarında Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA) Info Murcia, Shannon ve Alsace Kalkınma Ajanslarının teknik ve bilgi desteklerini almış, daha sonra da EURADA üyesi olmuştur.²¹

DOĞU ANADOLU KALKINMA PROGRAMI (DAKAP)

İlk olarak 1996 yılında, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Dış İlişkiler Koordinatörlüğünün Bölgenin sosyo-ekonomik kalkınma çabalarına katkıda bulunma arayışlarıyla Birleşmiş Milletler Türkiye Temsilciliği nezdinde gerçekleştirdiği girişimler sonucunda gündeme gelmiş olan Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKAP), 2001 yılından beri Erzurum, Kars ve Ardahan illerinde faaliyetlerini sürdürmektedir²².

²¹ Menaf Turan, Bölgesel Kalkınma Programları, <http://www.mersin-ka.org/default.aspx?pid=3846>, <http://www.egev.org/index>.

²² <http://www.dakap.org.tr/finansal.htm>

4 GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ BÖLGE KALKINMA İDARESİ(GAP BKİ)

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı, bir merkezi idare teşkilatı olmasına karşın, “*Güneydoğu Anadolu Bölgesinde sürdürülebilir ve katılımcılık ilkeleri doğrultusunda bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarının giderilmesi amacıyla bölgesel kalkınma stratejilerini belirleyerek bölge ölçeğinde plan program ve proje hazırlamak ve bunları uygulamakla ve/veya uygulatmakla ve kurum kuruluşlar arası yatay ve dikey koordinasyonu sağlamaktır*”, misyonuyla ‘merkezi bölge kalkınma ajansı’ olarak nitelendirilebilir.

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı, Güneydoğu Anadolu Projesini yürütmek amacıyla '27 ekim 1989 tarihli ve 388 sayılı Kanun Hükmünde Kararname' ile kurulmuştur. GAP İdaresinin görev alanına giren yerlerde, bu KHK'nin 3. maddesi uyarınca imar ve altyapıya dair hak ve yetkiler de GAP İdaresi Başkanlığı'na devredilmiştir. Başbakan ve/veya görevlendirilecek Devlet Bakanlığı vasıtasıyla Başbakanlık'a bağlı olarak görev yapan GAP İdaresi Başkanlığı, Merkez (Ankara) ve Bölge (Urfa) olmak üzere teşkilatlanmıştır. GAP İdaresi Başkanlığının işleyişi gözden geçirilerek daha verimli ve etkili hizmet üretmesini sağlamak amacıyla Temmuz 2000 tarihinden itibaren bir dizi yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmıştır.

GİRİŞİMCİ DESTEKLEME VE YÖNLENDİRME MERKEZLERİ (GİDEM)

GİDEM'ler GAP İdaresi ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) birlikte yürüttüğü “GAP Bölgesinde Entegre Bölgesel Kalkınmanın Güçlendirilmesi ve Sosyo-ekonomik Eşitsizliklerin Azaltılması” programı çerçevesinde 1997 -2002 döneminde Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinde, bir KOBİ geliştirme projesi olarak başlamıştır. GAP-GİDEM Projesi, Mayıs 2002 yılında Avrupa Komisyonu ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı arasında imzalanan bir sözleşmeyle Avrupa Komisyonu (AK) tarafından finanse edilmekte ve BMKP tarafından GAP Bölge Kalkınma İdaresi (GAP BKİ) ile işbirliği içerisinde yürütülmeye başlandı.

Proje'nin amacı geliştirilmiş GİDEM hizmetleri ile yeni kurulan işletmelere yardım etmek ve girişimciler, mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin girişimcilik, operasyonel ve yönetsel kapasitelerinin güçlendirilmesidir. GİDEM'ler bilgilendirme, eğitim ve danışmanlık/tavsiye konularında iş geliştirme hizmetleri sunmaktadır. GİDEM'lerin düzenledikleri eğitimler, Proje ekibi tarafından yerel paydaşlar (Valilikler, Belediyeler, yerel Sanayi ve Ticaret Odaları, yerel Esnaf ve Sanatkar Odaları Birlikleri, ilgili STK'lar vb.) ile işbirliği içerisinde hazırlanan ve proje ortakları (BM Kalkınma Programı, GAP BKİ ve Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği) tarafından onaylanan yıllık planlara dayanmaktadır. Ancak; acil bir ihtiyaç olduğunda, yıllık planda yer almamasına rağmen bir eğitim faaliyetinin düzenlenmesi de mümkün bulunmaktadır.

KALKINMA AJANSLARININ KURULUŞU, KOORDİNASYONU VE GÖREVLERİ HAKKINDAKİ KANUN TASARISINA GÖRE TÜRKİYE’DE KURULMASI PLANLANAN BKA’LAR

Kanun Tasarısı EK-2’de verilmiştir.

KURUMSAL KİMLİK

Türkiye’deki Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı, Kalkınma Ajanslarını; sürdürülebilir bölgesel gelişmeyi gerçekleştirmek için kaynakların yerinde ve etkin kullanımı sağlamak için kamu kesimi, özel sektör ve sivil toplumun işbirliği yapmasını sağlayacak bir mekanizma olarak tanımlar. Bu mekanizma bir yandan tüzel kişiliğe haiz ve Kanunla düzenlenmemiş bütün işlemlerinde özel hukuka tabidir (Madde 2).

İlgili maddenin (Madde 2) gerekçesinde;

“Ajanslar, kamu-özel sektör ortaklığı anlayışına uygun bir yapıda kurulmaktadır. Bu bakımdan, normal kamu kuruluşu niteliğinde bir kurum olmadığı gibi tasarıda düzenlenmeyen bütün işlemlerinde özel hukuk hükümlerine tabi olarak faaliyet gösterecektir. Bu yapı, ajansların istihdam ve harcama usullerinde, kamu kurum ve kuruluşlarının tabi olduğu genel bütçe, harcama, ihale, işe alma, işten çıkarma, personel ücret ödemesi, muhasebe yöntemlerinden bağımsız olarak esnek hareket edebilen, küçük fakat etkin ve dinamik bir birim olmasını sağlayacaktır. Hantal, büyük ölçekli, geniş kadrolu bir kuruluş olmayacak, bilakis küçük, etkin, çekirdek bir teknik kadroyla çalışan, destek hizmetlerinin hemen hemen tamamını maliyet etkin bir yöntemle hizmet satın alması ile temin eden, oluşan yeni şartlara çabuk adapte olabilen esnek bir yapı olacaktır”, denilmektedir.

Öte yandan kurulacak BKA’lar, kamu gelirlerinden pay almaları ve Yönetim Kurulu Başkanlarının vali olması (Madde10, Madde 19), sebebiyle de bir kamu kuruluşu özelliği göstermektedir. Bununla birlikte Kalkınma Ajanslarında halihazırda kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan memurların görev alabilmesi ve bunların ajansta geçirdikleri sürenin memurlukta geçmiş gibi sayılması (Madde 18), ve Kalkınma Ajansları bünyesinde kurulacak olan Tek Durak Ofisleri’ne yapılacak ruhsat başvuruları ile işyeri kurma ve işletme başvurularının ilgili mercilere yapılmış sayılması hükmü (Madde 17), ajanslara bir kamu kuruluşu niteliği kazandırmaktadır.

Ülke örneklerinde teşkilat yapısına baktığımızda, tüm BKA’ların bir Yönetim Kurulu olduğu, ve bu YK üyelerinin seçimle işbaşına gelen yerel yöneticiler, sanayi ve ticaret odası temsilcileri, sendika temsilcileri, yerel bankalar, bölgenin ekonomisinde önemli rol oynayan özel sektör temsilcileri ve ajans faaliyetlerini finanse eden kuruluşların temsilcilerinden oluştuğu görülmektedir.

Türkiye'deki BKA'ların teşkilat yapısı Kanun Tasarısı'nda danışma işlevi daha ağırlıklı olan geniş katılımlı bir Kalkınma Kurulundan, karar alma organı olarak kamu-özel sektör işbirliği ile çalışacak bir yönetim kurulundan ve teknik kapasitesi yüksek, etkin bir özel sektör kuruluşu gibi faaliyet gösterecek olan icra organı niteliğindeki Genel Sekreterlikten oluşmaktadır(Madde 7). Karar alma organları, özel sektör ve sivil toplumun artık lider bir rol üstlenebileceği Ankara, İstanbul ve İzmir illerinin oluşturduğu tek illi bölgeler hariç olmak üzere, kamu temsilcilerinin çoğunlukta olacağı şekilde tasarlanmaktadır(Madde 10). Kanun Tasarısı'nın Gerekçesi'nde bunun temel nedeni olarak

“.. ajansların ağırlıklı olarak kamu kaynaklarından oluşan bir kaynak havuzundan proje ve faaliyetlere doğrudan destek verecek olmasıdır. Ancak, kamu-özel sektör ortaklığı anlayışını teşkilat yapısına yansıtmak, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin bölgesel ve yerel kalkınmada hem sahiplenmesini, hem de sorumluluğunu geliştirmek için karar alma organlarında özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerine de yer verilmektedir”, denilmektedir.

Ancak Türkiye'de kurulması düşünülen BKA'ları, YK başkanları olarak valilerin temsil edecek olması, BKA'ların özerk yapısını zedeler görünmektedir. Avrupa'daki pek çok BKA'da, YK başkanları, bölgeyi ve iş çevrelerini çok iyi tanıyan kimseler arasından seçilir, ya da atanırlar.

1999 EURADA raporuna göre, EURADA üyesi kalkınma ajanslarının büyük bir bölümü yerel ya da bölgesel yöneticilere karşı sorumludurlar. Örneğin İngiltere'deki BKA'lar doğrudan ilgili bakan ve parlamentoya hesap verirken, İtalya, Almanya, Hollanda gibi ülkelerdeki BKA'lar kurucu ortaklarına yani Yönetim Kurulları'na hesap verirler. Türkiye'de kurulması planlanan BKA'lar, iç denetimde; ajansın faaliyetleri, hesapları, işlemleri ve performansı Yönetim Kurulu Başkanı veya Genel sekreter ile bir iç denetçi tarafından denetlenir. Bu iç denetim raporları, Yönetim Kurulu'na ve Kalkınma Kurulu'na sunulur. Ajansların dış denetimi ise İçişleri Bakanlığı ve DPT'nin velirlediği esas ve usullere göre yapılır. Suç teşkil eden konularla ilgili işlem yapmaya İçişleri Bakanlığı, performansla ilgili değerlendirme yapmaya ise DPT yetkilidir.

DPT'NİN ROLÜ

Bölge kalkınma ajanslarının ulusal düzeyde koordinasyonu ile ilgili görev ve yetkiler Devlet Planlama Teşkilatı'na verilecektir.

- Planlama, programlama ve projelendirme gibi teknik işlerin gerçekleştirilmesinden,
- Avrupa Birliği ve diğer yabancı kaynaklardan sağlanan fonların finansman anlaşmaları çerçevesinde ajanslara aktarılmasından,
- Ajanslara gerekli teknik yardım ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanmasından,
- Aynı zamanda ajansların tecrübelerini birbirleri ile paylaşmaları ve iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılmasından,
- Ajansların merkezi düzeydeki kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve kordinasyon içinde çalışmasının sağlanmasından,

Devlet Planlama Teşkilatı sorumlu olacaktır.

Bunun dışında, Ajansların ulusal düzeyde koordinasyonu ile ilgili ikincil mevzuatın oluşturulmasını teminen plan ve programlara, yapılacak yardım ve transferlere, personelin nitelik ve istihdamına, bütçe ve muhasebe standartlarının kullanımına, faaliyet raporlarına, izleme, değerlendirme ve denetime ilişkin esas ve usuller ile Tek Durak Ofislerin çalışma esas ve usullerini (başvuruların kapsamı, hangi yatırım ve tesisler, hangi izin, ruhsat, iş ve işlemler için yapılacağı, izin, ruhsat, iş ve işlemler için alınacak ücretler ve bunlara ilişkin usul ve esaslar), ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşünü de almak suretiyle belirleme yetkisi Devlet Planlama Teşkilatına verilmektedir.

TÜRKİYE'DE KURULMASI PLANLANAN BKA'LARIN GELİR KAYNAKLARI

Dünya'daki örneklere bakıldığı zama BKA'ların bölgeye ihtiyacını karşılayabilecek idari ve teknik kapasitelerinin olması ve dolayısıyla etkin hizmet verebilmeleri için sürekli ve yeterli bir finans kaynağına sahip olmaları gerekmektedir. Gelirlerinin büyük bir kısmı AB fonlarına ve dış kaynaklı kredi ve hibelere dayalı kalkınma ajansları, finans kaynaklarına bağımlılıkları nedeniyle büyük zorluklar yaşamaktadır.

Özellikle önümüzdeki dönemde Birlik'e yeni katılan üyeler nedeniyle, Yapısal Fonların aktarılacağı geri kalmış bölgeler değişmeye başlayacak ve fonlardan bugüne kadar yararlanmış olan İtalya, Yunanistan, Fransa ve İngiltere'deki BKA'lar yeni finans kaynakları bulmak zorunda kalacaklardır. AB Yapısal Fonları'nın kesilmeye başladığı yeni dönemde ancak sürekli kamu kaynakları olan BKA'lar ayakta kalabilecektir. Bu nedenle Avrupa'daki pekçok BKA özerk bir yapıya sahip olmasına rağmen finansal yapılarının sağlam olması için özellikle kuruluş aşamasında ağırlıklı olarak kamu gelirlerinden finanse edilmektedir.

Türkiye'de kurulması düşünülen BKA'ların finansmanında (Madde 7) ise genel bütçe ve vergi gelirlerinin binde beşi oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneğinden, Yüksek Planlama Kurulunca nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre ayrılan payla, il özel idaresi bütçesinin yüzde beşi ve belediye gelirlerinin yüzde biri oranında ayrılan pay yeterli kamu finansmanı olarak düşünülmüştür.

Burada zaten oldukça büyük mali sıkıntı çeken yerel yönetimlerden pay aktarılması, yerel yöneticilerin büyük tepkisine yol açmıştır. Öte yandan genel bütçe ve vergi gelirlerinden aktarılacak pay da oldukça kısıtlıdır.

Burada BKA'lara sürekli gelir sağlaması düşünülen ticaret ve sanayi odaları ile borsaların gelirlerinden aktarılacak yüzde bir oranında paydır. Ajansın yönetiminde yeterli söz hakkı olmayan odalar ve borsalar, şimdilik BKA'ların en önemli finansörü görünmektedir.

Bununla birlikte Türkiye'deki BKA'lar da Avrupa'daki diğer BKA'lar gibi en önemli finansman kaynağı olarak AB fonlarını görmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken bir nokta, AB Fonları'nın son derece rekabetçi bir sistemle dağıtıldığı ve bu rekabetçi sistemde fon kapma yarışını kazanmak için özel sektörün söz sahibi olduğu dinamik ve özerk bir kurumsal yapıya gereksinim duyulacağıdır.

TÜRKİYE'DE KURULMASI PLANLANAN BKA'LARIN GÖREV VE YETKİLERİ

Kalkınma ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun Tasarısı'nın göre Ajansların temel görevi; bölgedeki kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek ve bölgedeki tarafların karar alma ve uygulama süreçlerine katılımını sağlamaktır (Madde 5).

Bunun yanında; Ajansların, izleme, mali ve teknik yardım sağlama, bölgenin tanıtımının yapılması ve yatırım potansiyelinin ortaya çıkarılması için gerekli araştırmaları yapma ve Tek Durak Ofisleri denilen idari ofisler aracılığıyla gerekli izin ve ruhsat işlemlerinin tek elden görülmesi yoluyla yatırımcılara destek verilme görevleri vardır.

Burada görüldüğü gibi Ajanslar kalkınma planlarının uygulayıcısı değil, DPT'nin nihai kararı vereceği bölgesel kalkınma programlarına enformasyon sağlamak ve programların uygulanması sırasında 'izleme' yapmak, ve programın aksayan yönlerini merkeze bildirmekle görevli aracı bir kurumdur. Bunun dışında BKA'ların göze çarpan en önemli görevleri, Tek Durak Ofisleri aracılığıyla yatırımcıya sıkıntı veren bürokratik işlemleri kolaylaştırmaları ve bölge tanıtımını üstlenmeleridir.

SONUÇ YERİNE

Sonuç yerine, Türkiye'de bölgesel kalkınma ajanslarının tartışılması ve yanıtlanması gereken çok önemli sorular akla getirdiğini ve önümüzdeki dönemde biraz da yaşayarak edineceğimiz deneyimler sonucu çözümlenecek yeni sorunlara gebe olduğunu söylemek gerekir.

KAYNAKLAR

Armondi, Simonetta; Elena Milanesi, Gabriele Pasqui, Francesco Gastaldi, Le Agenzie di Sviluppo Locale in Una Fase di Transizione, Politecnico di Milano

Blazyca, George; Krystian Heffner, Ewa Hellinska Hughes, (2002), Poland Can Regional Policy Meet The Challenge of Regional Problems?

Demirci, Aytül Güneşer (2005), “*Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları*”, Bölge Kalkınma Ajansları Nedir Ne Değildir, derleyen Menaf Turan, Paragraf Yayınevi, 181-195.

Karasu, Koray (2005), “*İngiltere’de Bölge Kalkınma Ajansları*”, Bölge Kalkınma Ajansları Nedir Ne Değildir, derleyen Menaf Turan, Paragraf Yayınevi, 197-238.

Karasu, Koray (2004), “*İngiltere*”, Kamu Yönetimi: Ülke İncelemeleri, KAYAUM, 87-181.

Kayasü, Serap; Melih Pınarcıoğlu, Suna Senem Yaşar, Sencer Dere, (2003), Yerel/Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Arttırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2003-08,

Pınarcıoğlu, Melih; Oğuz Işık, (2004), Yeni Kalkınmacılık: Bölgesel Kalkınmada Arayışlar, GAP-GİDEM Yayınları- 4.

Mawson J., 2000, “Whitehall, Devolution and the English Regions, Regional Development agencies and Business Change”, s. 13-38, G. Bentley, J. Gibney tarafından derlenmiştir, Asgate publishing

Sayın, Deniz (2005), “Hizmette Yerellik ve Bölgecilik”, Bölge Kalkınma Ajansları Nedir Ne Değildir, derleyen Menaf Turan, Paragraf Yayınevi, 265-279.

Steinberg, Gerry (2004), English Regions: Success in the Regions, London House of commons, 592-i

Turan, Menaf (2005), “*Bölgesel Kalkınma Programları*”, Bölge Kalkınma Ajansları Nedir Ne Değildir, derleyen Menaf Turan, Paragraf Yayınevi, 159-180.

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu resmi web sitesi, “*Ulusal Programlar*”
<http://www.deltur.cec.eu.int/>

DAKAP web sitesi
<http://www.dakap.org.tr/finansal.htm>

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı resmi web sitesi, “*Türkiye-AB Mali İşbirliği Kapsamındaki Bölgesel Kalkınma Programları*”
<http://www.dpt.gov.tr>

EURADA web sitesi, “*Report 1999*”
<http://www.eurada.org>

EGEV web sitesi

<http://www.egev.org/index.php>

ERVET web sitesi

<http://www.ervet.it>

GAP İdaresi resmi web sitesi

<http://gap.gov.tr>

GAP-GİDEM web sitesi

<http://www.gidem.org.tr>

Londra Kalkınma Ajansı resmi web sitesi

<http://www.lda.gov.uk>

Mersin Kalkınma Ajansı web sitesi

<http://www.mersin-ka.org>

Polonya Cumhuriyeti Büyükelçiliği resmi websitesi

<http://www.polonya.org.tr>

South West of England Regional Development agency resmi web sitesi

<http://www.southwestrda.org.uk/about/board/index.shtm>